

MARKETING

ILMIY, AMALIY VA OMMABOP JURNAL

RAQAMLI
MARKETING
BIZNES
SAVDO
INNOVATSIYA
TARQIQUVCHI
NATIJASI
BREMNING

№ 8 – SON

2025-YIL, AVGUST

9710 xalqaro daraja

№240874

ISSN: 3060-4621

OPEN ACCESS

JURNALNING MAQSADI

Tadbirkorlik-biznes faoliyatini tashkil etishning marketing asoslarini, yo'nalishlari, echimlari, vositalarini yaratish va rivojlantirish

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

TEL: (97) 783-84-64

VEB-SAYT

www.marketingjournal.uz

ELEKTRON POCHTA:

info@marketingjournal.uz

TELEGRAM BOT:

[@marketinjournalbot](https://t.me/marketinjournalbot)

TELEGRAM KANAL:

<https://t.me/tdiumarketingjournal>

MUASSIS

“Tadbirkor va ishbilarmon” MCHJ

JURNALNING ILMIYLIGI

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining **2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

INDEKSATSIYA

BOSH MUHARRIR

Xakimov Ziyodulla Axmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Yusupov Muxamadamin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor;

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori;

Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, i.f.d., prof., TDIU Marketing kafedrasini mudiri;

Soliyev Axmadjon Soliyevich, i.f.d., NaMTI Marketing kafedrasini professori;

Ikramov Murad Akramovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich, i.f.d., prof., TDIU Iqtisodiy xavfsizlik kafedrasini mudiri, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi;

Zarova Elena Viktorovna, i.f.d., G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti professori, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi

Akramov Tohir Abdirahmonovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Ostonaqulova Gulsaraxon Muhammadyoqub qizi, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Samadov Asqarjon Mishomovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxo'ja qizi, i.f.n., dots., TDIU Kengash kotibi;

Sobirov Azizbek Avazbekovich, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Sadikov Shoxrux Shuxratovich, PhD, dots., TIU Departament boshlig'i;

Musyeva Shoirazimovna, i.f.n., SamISI Marketing kafedrasini professori;

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Djurabayev Otabek Djurabayevich, i.f.d., TDIU Innovatsion menejment kafedrasini dotsenti;

Karimova Shirin Zoxid qizi, PhD, TDIU Axborot texnologiyalari kafedrasini katta o'qituvchisi;

Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbaevich, DSc., Namangan muhandislik-qurilish instituti dotsenti;

Fayzullayev Javlonbek Sultonovich, DSc., TDIU, Yashil iqtisodiyot kafedrasini dotsenti;

Aliyev Yashnarjon Egamberdiyevich, DSc., TDIU, "Iqtisodiy va moliyaviy xavfsizlik" kafedrasini professori

Bobojonov Azizjon Babaxanovich, DSc, TDIU, "Raqamli iqtisodiyot" kafedrasini dotsenti

Allayarov Shamsiddin Amanullayevich, DSc, prof., TDIU, "Savdo ishi" kafedrasini mudiri

Jumayev Olimjon Sadulloevich, DSc, Raqobat siyosati va iste'molchilar huquqlari tadqiqotlari markazi direktori

Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich, PhD., TDIU Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari fakulteti dekan muovini

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., Alfraganus universiteti "Menejment va marketing" kafedrasini mudiri

Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, TDIU biznes boshqaruvi va logistika kafedrasini professori

Tuychiyev Alisher Jurayevich, Alfraganus University "Iqtisodiyot" fakulteti dekani professor

Nazarova Ra'no Rustamovna, TDIU "Yashil" iqtisodiyot kafedrasini mudiri, Iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Usmonov Bunyod Aktam o'g'li, PhD, TDIU Moliyaviy tahlil kafedrasini v.b.dotsenti;

Dehqonov Burxon Rustamovich, PhD., TDIU Ilmiy tadqiqot faoliyatini tashkil etish bo'limi bosh mutaxassisi;

Turobova Hulkar Rustamovna, PhD., BuxDU, Yashil iqtisodiyot va agrobiznes kafedrasini dotsenti;

Elektron nashr 352 sahifa. E'lon qilishga 2025-yil 29-avgustda ruxsat etildi

MUNDARIJA

РАЗВИТИЕ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГА В МАЛОМ БИЗНЕСЕ	6
Касимова Фатима Тулкиновна	
THE ROLE OF DIPLOMATIC INITIATIVES IN STRENGTHENING INDIA–	
UZBEKISTAN ECONOMIC TIES	13
Abror Kucharov, Jyoti Meshram	
DISTINCTIVE FEATURES OF DATA PROCESSING IN TOURISM AND THE	
POSSIBILITIES OF THEIR USE	22
Abduvokhidov Abdumalik Makhkamovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TRANSPORT TIZIMINING	
IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH	32
Nasrullayev Nurbek Baxtiyarovich	
XODIMLAR BILAN HISOB-KITOBLAR AUDITINI REJALASHTIRISHNI	
TAKOMILLASHTIRISH.....	40
Ametova Nasiba Danilovna	
UZOQ MUDDATLI AKTIVLARNING NAZARIY MASALALARI	52
Gozieva Mokhira Rustamovna	
ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC PECULIARITIES OF PRODUCTION	
OF BUILDING MATERIALS FROM THE POINT OF VIEW OF	
INNOVATION	60
Igamova Shaxinya Zikrilloyevna	
QURILISH TASHKILOTLARINING INNOVASION RIVOJLANISHIDA	
XODIMLAR FAOLLIGINING AHAMIYATI VA UNI OSHIRISH YO‘LLARI..	70
Karimova Aziza Azamiddin qizi	
TASHKILOTDAGI BOSHQARUV TIZIMINING MEHNAT	
SAMARADORLIGIGA TA’SIRI.....	78
Usmonov Adxamjon A’zamjonovich	
OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA STRATEGIK RIVOJLANISH	
LOYIHALARINI BOSHQARISH: LOYIHA BOSHQARUVI YONDASHUVLARI	
ASOSIDA.....	87
Sobirjanova Oydina Bobir qizi	
LOGISTIKA PROVAYDERLIK XIZMATLARI SAMARADORLIGINI	
OSHIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO‘LLASH AMALIYOTI	
96	
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
TASHQI BOZORLARGA INTEGRATIVASIYALASHUVNING MINTAQAVIY	
IQTISODIYOTGA TA’SIRI VA UNGA NISBATAN NAZARIY	
YONDASHUVLAR	107
Ozodova Farida Zarif qizi	

KORXONADA ISHLAB CHIQUARISH POTENTIALIDAN FOYDALANISH TAHLILI	112
Musayeva Shoirazimovna	
BUDJET TASHKILOTLARIDA XARAJATLAR HISOBINI TASHKIL ETISH VA YURITISHNI TAKOMILLASHTIRISH (OLIIY TA'LIM MISOLIDA).....	122
Murtozaev Sanjar O'tkir o'g'li	
FEATURES AND DISADVANTAGES OF IMPLEMENTING THE DIGITAL ECONOMY FOR CONSTRUCTION COMPANIES	128
Kurbanova Maftuna Lazizovna	
ОЦЕНКА КОММЕРЧЕСКОЙ НЕДВИЖИМОСТИ В E-COMMERCE-ЭПОХУ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА И МЕЖДУНАРОДНАЯ ПРАКТИКА	140
Мансурова Сайёра Бахтияровна	
TEMIR YO'L TRANSPORTI TIZIMINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH VA BAHOLASH USULLARI	152
Nasrullayev Nurbek Baxtiyarovich	
KICHIK BIZNESNING SANOAT MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQUARISH JARAYONIDAGI TENDENSIYALARI (XORAZM VILOYATI MISOLIDA) ..	159
Salayev Jasurbek Komilovich	
KORPORATIV BOSHQARUVDA INNOVATSION USULLARNI JORIY ETISHNING METODOLOGIK ASOSLARI	170
Ismailov Allayor Rashidovich	
OLMAZOR TUMANI IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISHINI INNOVATSION BOSHQARUV ORQALI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI VA IMKONIYATLARI	181
Muminov Fazliddin Xusniddin o'g'li	
ANALYSIS OF INDONESIA'S DUALISTIC FINANCIAL SYSTEM AND ITS POSSIBILITIES FOR USE IN UZBEKISTAN	193
Irgasheva Gulbakhor	
HUDUDLARNI EKSPORT SALOHIIYATINI OSHIRISHDA MAHALLIY BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH	202
Bekchanov Davron Masharipovich	
РАЗВИТИЕ ИННОВАЦИОННОГО МЕНЕДЖМЕНТА В УЗБЕКИСТАНЕ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ КОНКУРЕНЦИИ	219
Азизов Ильдар Рафаэлевич	
TIJORAT BANKLARIDAN UNDIRILADIGAN FOYDA SOLIG'INING DAVLAT BYUDJETIGA TA'SIRI	226
Ergasheva Lobar Raxmatulla qizi	
ЭТАПЫ РАЗРАБОТКИ ПУТЕЙ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ	232
Кучаров Абдор Собиржонович, Бобожонов Азизжон Бабаханович, Хусейнов Рахим Али оглы	

RAQAMLI IQTISODIYOTNING MEHNAT BOZORIGA TA’SIRI VA YANGI KASBLAR	240
Sadriddinova Xilola Raxmatullayevna	
THE FACTORS THAT INFLUENCE THE PRICING OF A PRODUCT OR SERVICE.....	247
Sa’dullayeva Sayyora Nasillo qizi	
O‘ZBEKISTONDA ICHKI TURIZMNI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASI: MUAMMOLAR, IMKONIYATLAR VA INNOVATSION YECHIMLAR.....	253
Matkarimov Jahongir Shamuratovich	
XALQARO RAQOBATBARDOSHLIKNING ILMIY NAZARIY ASOSLARI ..	267
Mallaboev Anvarjon Sotvoldievich	
MAHALLIY BUDJET DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	275
Sharopov Dilshodjon Raxmatullayevich	
ЦИФРОВАЯ РЕВОЛЮЦИЯ И НОВОЕ КАЧЕСТВО МАРКЕТИНГОВЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ МАЛОГО БИЗНЕСА	283
Вахабов Асадулло Убайдулло угли	
FINTECH VA BANKLAR O‘RTASIDAGI QARAMA-QARSHILIK VA ULARNING INTEGRATSIYALASHUV IMKONIYATLARI	291
Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi	
KORXONALARDA MOLIYAVIY REJALASHTIRISHNI RIVOJLANGAN DAVLATLAR TAJRIBASINING UMUMIY YO‘NALISH VA XUSUSIYATLARI	298
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
SAMARQAND VILOYATIDA XIZMAT KO‘RSATISH SOHASINING HOLATI VA SOHANI YANADA RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI.....	308
Normurodov Umidjon Normurod o‘g‘li, Shadiyeva Lobar Abdurazikovna	
XODIMLARNI RIVOJLANTIRISH – KADRLAR SIYOSATIDAGI ASOSIY USTUVOR YO‘NALISHLARDAN BIRI	316
Sattarov Shuxrat Abug‘affarovich	
DAVLAT IQTISODIYOT XAVFSIZLIGINI O‘RGANISHNING NAZARIY ASOSLARI	323
Karimov Javlon Ko‘ziyevich	
MINTAQA IQTISODIY TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDA EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI.....	333
Mamadjanova Tuyg‘unoy Axmadjanovna	
SANOAT KORXONALARI ISHLAB CHIQARISH JARAYONLARIDA SUN’IY INTELLEKTDAN SAMARALI FOYDALANISH.....	344
Rixsiboyev Nozimbek Abdurasul o‘g‘li	

FINTECH VA BANKLAR O'RTASIDAGI QARAMA-QARSHILIK VA ULARNING INTEGRATSIYALASHUV IMKONIYATLARI

Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi

TDIU Bank ishi kafedrası dotsenti, DSc.

ORCID: 0000-0002-5777-6606

Email: m.mahmudova0112@gmail.com

Annotatsiya

Yangi raqamli dunyoda bank sektori va zamonaviy texnologiyalarning bir tizimda namoyon bo'lishi bir qancha afzalliklar bilan bir qatorda qarama-qarshiliklarga ham sabab bo'lmoqda. Fintech kompaniyalari tezkorlik, innovatsion xizmatlar va moslashuvchanlik bilan ajralib tursa, an'anaviy banklar barqarorlik, huquqiy asos va ishonchlilikni ta'minlaydi. Bu ikki sektor o'rtasidagi raqobat moliyaviy xizmatlarning sifatini oshirishi, mijozlarga qulaylik yaratishi bilan birga, tartibga solish, xavfsizlik va raqamli ishonch masalalari dolzarb bo'lib bormoqda. Shu nuqtai nazardan, ushbu tadqiqot davomida Fintech va banklar o'rtasidagi integratsiya imkoniyatlari va ular o'rtasidagi qarama-qarshiliklarni o'rgangan holda, moliyaviy texnologiyalar va bank ishi uchun ijobiy yechimlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Fintech, an'anaviy banklar, qarama-qarshilik, tezkorlik, raqamli transformatsiya, bank sektori, moliyaviy innovatsiyalar.

Аннотация

В новом цифровом мире интеграция банковского сектора и современных технологий наряду с рядом преимуществ вызывает и определённые противоречия. Финтех-компании отличаются скоростью, инновационными услугами и гибкостью, тогда как традиционные банки обеспечивают стабильность, правовую основу и надёжность. Конкуренция между этими двумя секторами способствует повышению качества финансовых услуг и созданию удобств для клиентов, одновременно выдвигая на повестку дня вопросы регулирования, безопасности и цифрового доверия. С этой точки зрения, в данном исследовании, наряду с анализом возможностей интеграции и противоречий между финтехом и банками, предлагаются позитивные решения для финансовых технологий и банковской деятельности.

Ключевые слова: Финтех, традиционные банки, противоречие, цифровая трансформация, банковский сектор, финансовые инновации.

Abstract

In the new digital world, the convergence of the banking sector and modern technologies brings not only numerous advantages but also certain contradictions. While Fintech companies stand out for their speed, innovative services, and flexibility, traditional banks ensure stability, legal framework, and reliability. The competition between these two sectors contributes to the improvement of financial services and customer convenience, while also raising issues of regulation, security, and digital trust. From this perspective, this study explores the integration opportunities and

conflicts between Fintech and banks, presenting positive solutions for both financial technologies and banking practices.

Keywords: Fintech, traditional banks, confrontation, digital transformation, banking sector, financial innovations.

KIRISH

So‘nggi yigirma yil ichida raqamlashtirish ko‘plab sohalarga ta’sir ko‘rsatib, yangi tadbirkorlik imkoniyatlarini yaratib kelmoqda va bu innovatsion tizimlarning shakllanishiga olib keldi. Ayniqsa, iqtisodiyotning eng an’anaviy va konservativ tarmoqlaridan biri bo‘lgan bank sohasi texnologiyaga asoslangan yangiliklar va internetga tayangan innovatsion yechimlar bilan yuzma-yuz kelmoqda. Yangi axborot texnologiyalariga asoslangan xizmat modellarini ishlab chiqish orqali startaplar va yirik xalqaro texnologik kompaniyalar ko‘p hollarda bank sohasida mijozlarga yo‘naltirilgan va qulayroq raqamli ilovalarni taqdim etib kelmoqda. Bu esa moliyaviy mahsulotlarning raqamli xizmat ko‘rsatish jarayonini tezlashtirdi. Ushbu yechimlarning katta qismi moliyaviy texnologiyalar (Fintech) kompaniyalari tomonidan ishlab chiqildi. Mazkur innovatsiyalar nafaqat an’anaviy bank faoliyatini tubdan qayta shakllantirish, balki ayrim xizmat turlarini butunlay tugatilishiga ham olib kelishi mumkin. Shu bilan birga, Fintechlarning operativligi va innovatsion yondashuvi an’anaviy banklar uchun jiddiy raqobat va hatto qarama-qarshilik manbaiga aylanmoqda. Fintech kompaniyalari tezkor qaror qabul qilishi, innovatsiyani tez joriy etishi va mijozlarga moslashuvchan yechimlar taklif qilishi bilan ajralib tursa, banklar asosan barqarorlik, huquqiy asos va ishonchlilikni ta’minlashga e’tibor qaratadi. Bu esa ikki sektor o‘rtasida “konfrontatsiya”ni yuzaga keltirib, moliyaviy xizmatlar bozorida muvozanatni o‘zgartirmoqda. Raqobat sharoitida banklar nafaqat o‘z pozitsiyasini saqlab qolishga, balki Fintechlardan foydalangan holda yangi xizmatlarni taklif etishga harakat qilmoqda.

Bunday vaziyatda integratsiya va hamkorlik imkoniyatlari ham dolzarb masalaga aylanadi. Ko‘plab banklar Fintech inkubatorlari va akseleratorlarini tashkil etib, innovatsiyalarni nazorat ostida joriy qilishga urinmoqda. Shunga qaramay, an’anaviy banklarning murakkab tashkiliy tuzilmasi va qat’iy tartibga solish talablari ularni raqamli yangiliklarga tezkor moslashishdan cheklab qo‘ymoqda¹. Natijada, banklar va Fintechlar o‘rtasidagi qarama-qarshilik moliyaviy ekotizimning shakllanishida hal qiluvchi omillardan biriga aylanmoqda.

ADABIYOTLAR SHARHI

So‘nggi yillarda texnologiyalar bank xizmatlarida innovatsiyalar sur’atini sezilarli darajada tezlashtirdi. Moliyaviy texnologiya (Fintech)ni Moliyaviy barqarorlik kengashi “moliyaviy xizmatlarda texnologiyaga asoslangan innovatsiya bo‘lib, u yangi biznes modellar, ilovalar, jarayonlar yoki mahsulotlarni yaratishi hamda moliyaviy xizmatlar ko‘rsatish jarayoniga sezilarli ta’sir ko‘rsatishi mumkin” deb

¹ Klus, M. F., Lohwasser, T. S., Holotiuk, F., & Moormann, J. (2019). Strategic alliances between banks and fintechns for digital innovation: motives to collaborate and types of interaction. *Journal of Entrepreneurial Finance*, 21(1), 1–23.

ta'riflagan¹. Ushbu ta'rif bir tomondan kengroq mijozlar uchun yaxshilangan moliyaviy xizmatlar imkoniyatini, ikkinchi tomondan esa Fintechning an'anaviy bank va moliyaviy xizmatlar biznes modellariga tahdid solish ehtimolini o'z ichiga oladi.

Moliyaviy texnologiyalar bank sohasini qay darajada shakllantirishi, qisman, an'anaviy banklar tomonidan amalga oshirilayotgan innovatsiyalar va yangi raqobatchilarning kirib kelishi natijasida yuzaga keladigan raqobat darajasiga bog'liq. Shu nuqtai nazardan, 2018-yilda bank nazorati bo'yicha Bazel qo'mitasi bank sektorining kelajakdagi tuzilishiga oid bir nechta loyihalarni ishlab chiqqan². Ushbu loyihalar banklar mijozlar bilan munosabatlarni, tranzaksiyalarni amalga oshirish va risklarni boshqarish jarayonlarini o'zida saqlab qoladimi yoki bu funksiyalar qisman Fintech kompaniyalariga o'tadimi, degan savollarga asoslangan. Natijada, bu loyihalar orqali Fintech yordamida kompaniyalar keng filial tarmog'isiz ham mijozlar bilan to'g'ridan-to'g'ri ishlashi va an'anaviy vertikal va gorizontaal integratsiyalashgan banklarga xos bo'lgan xizmatlarning faqat ma'lum qismini taqdim etishi mumkin bo'lgan kelajakni tasvirlashi yoritilgan. Ushbu loyihalar "yaxshiroq bank" modeli — bunda an'anaviy banklar innovatsiyalarni o'zlashtirib, xizmat ko'rsatishda yetakchilikni davom ettira olishi isbotlangan modeldan tortib, Fintech kompaniyalari mijozlar bilan munosabatlarni ham, xizmatlarni bajarishni ham o'z zimmasiga oladigan tizimgacha bo'lgan turli variantlarni o'z ichiga oladi. Umumiy holatlarda esa an'anaviy banklar o'rnini yangi turdagi banklar egallashi yoki Fintech kompaniyalari bilan yonma-yon faoliyat yuritib, mijozlar bilan munosabatlar, tranzaksiya xizmatlarini amalga oshirish va risklarni xedjirlashlari mumkin.

Fintech kompaniyalarining kirib kelishi natijasida moliyaviy xizmatlarning yanada raqamlashtirilishi, ularning qamrovi kengayishi va narxlarning pasayishi kuzatildi. Biroq bu foydalar barcha iste'molchilar o'rtasida teng taqsimlanmagan. Masalan, ma'lumotlarni qayta ishlash va mashinali o'rganish imkoniyatlari kredit beruvchilarga qarz oluvchilarni risk darajasiga qarab aniqroq farqlash imkonini berdi, ammo ayrim qarz oluvchilar uchun kredit riski umumlashtirilgan taqsimot shaklida yaxshiroq natija berishi mumkin edi³.

Bank sohasidagi innovatsiyalar yangilik emas, banklar Fintech kompaniyalari paydo bo'lishidan ancha oldin onlayn xizmatlarni joriy etishni boshlaganligi ham boshqa tadqiqotchilarning ishlarida keltirilgan⁴. Avvalgi tadqiqotlar onlayn bank xizmatlari va rentabellik o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjudligini ko'rsatgan. Jumladan, texnologiyani erta joriy qilgan banklar ko'proq foyda ko'rgan⁵. Bundan tashqari,

¹ Financial Stability Board, "Financial Stability Implications from Fintech: Supervisory and Regulatory Issues That Merit Authorities' Attention," (2017).

² Basel Committee on Banking Supervision, "Sound Practices; Implications of Fintech Developments for Banks and Bank Supervisors," (2018).

³ Fuster, Andreas, Paul Goldsmith Pinkham, Tarun Ramadorai, and Walther Ansgar, "Predictably Unequal? The Effects of Machine Learning on Credit Markets," *The Journal of Finance*, 77 (2022), 5-47

⁴ DeYoung, Robert, "The Performance of Internet-Based Business Models: Evidence from the Banking Industry," *The Journal of Business*, 78 (2005), 893-948.

⁵ DeYoung, Robert, William W. Lang, and Daniel L. Nolle, "How the Internet Affects Output and Performance at Community Banks," *Journal of Banking & Finance*, 31 (2007), 1033-1060.

raqobat bosimi ko‘proq banklarni onlayn xizmatlarni joriy etishga undagan, bu esa raqobat va texnologiya o‘rtasida o‘zaro kuchaytiruvchi ta’sir mavjudligini anglatadi¹.

Yuqoridagi tadqiqotchilar fikri shuni ko‘rsatadiki, Fintech kompaniyalari moliyaviy xizmatlarni tezkor, qulay va innovatsion shaklda taqdim etib, banklar bilan raqobatni kuchaytirgan. Shu jarayonda banklar ham raqamli transformatsiyani jadallashtirishga, onlayn xizmatlarni kengaytirishga va mijozlarga yanada moslashuvchan yechimlar taqdim etishga majbur bo‘lmoqda. Bu esa tabiiy ravishda “qarama-qarshilik”ni kuchaytiradi – chunki banklar o‘zining huquqiy asoslari va barqarorligi bilan ajralib tursa, Fintech kompaniyalari tezkorlik va moslashuvchanligi bilan ustunlik qiladi.

Biroq, mavjud izlanishlar shuni ko‘rsatadiki, ushbu qarama-qarshilikni faqat raqobat sifatida emas, balki “integratsiya uchun imkoniyat” sifatida ham ko‘rish mumkin. Banklarning ishonchliliigi va tartibga soluvchi mexanizmlari Fintechning innovatsion yechimlari bilan uyg‘unlashganda, xizmatlar sifati oshadi, xavfsizlik va raqamli ishonch ta’minlanadi, eng muhimi esa mijozlar uchun yanada kengroq imkoniyatlar yaratiladi. Shu nuqtai nazardan, Fintech va banklar o‘rtasidagi qarama-qarshilikni “raqobatbardosh integratsiya” konsepsiyasi orqali hal etish mumkin degan fikrga kelish mumkin. Bu nafaqat moliyaviy xizmatlar bozorini rivojlantiradi, balki raqamli iqtisodiyotda barqaror moliyaviy ekotizim shakllanishi uchun zamin yaratadi.

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqotda Fintech va an’anaviy banklar o‘rtasidagi qarama-qarshilik hamda integratsiyalashuv imkoniyatlarini o‘rganishda adabiyotlar tahlili, qiyosiy yondashuv va tizimli tahlildan foydalanildi. Xalqaro va mahalliy manbalar asosida Fintech va banklarning ustunlik va zaif tomonlari solishtirildi, ularning moliyaviy xizmatlar sifatiga, mijozlar tajribasiga va tartibga solishga ta’siri baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Fintech va an’anaviy banklar iste’molchilarga uzluksiz moliyaviy xizmatlar ko‘rsatishni maqsad qilgan yagona o‘xshashligi hisoblanadi. Fintech kompaniyalari bankning eng katta raqobatchilari hisoblanadi. Bugungi kunda banklar tomonidan qo‘llaniladigan moliyaviy tizim juda an’anaviy va eskirgan amaliyot va jarayonlardan iborat. Mijozlar talabi esa tezroq va innovatsion xizmat turlaridan foydalanish ekanligi sababli, ular o‘z ehtiyojlarini qondiradigan moliyaviy yechim izlamoqda. Innovatsiyalar va taraqqiyotda esa, an’anaviy banklar Fintech kompaniyalaridan ortda qolmoqda. Fintech jahon bank tizimida kichik ulushga ega bo‘lishi mumkin, ammo iste’molchilar uni banklar o‘rnini bosuvchi vosita sifatida ishlatishni afzal ko‘rmoqda.

Fintech va an’anaviy banklar o‘rtasidagi farqlarni to‘rt toifaga ajratishimiz mumkin.

1. Biznes yuritish usuli
2. Tartibga solish
3. O‘sish salohiyati

¹ Dandapani, Krishnan, Edward R. Lawrence, and Jodonnis Rodriguez, "Determinants of Transactional Internet Banking," *Journal of Financial Services Research*, 54 (2018), 243-267

4. Xavf omillari

1-jadval

Fintech va an'anaviy banklar o'rtasidagi asosiy farqlar¹

Xususiyatlar	Fintech	An'anaviy banklar
Biznes yuritish usuli	Innovatsion, mijozga yo'naltirilgan bo'lib, murakkab moliyaviy jarayonlarni soddalashtiradi va ularni odamlar uchun yanada qulay qiladi	Mavjud tizimlar va qat'iy tartibga solish banklarning yangi texnologiyalarni tezda joriy etish imkoniyatlarini cheklaydi.
Tartibga solish	Kompaniyalarining aniq bitta milliy regulyatori bo'lmagani sababli, qat'iy qoidalarga rioya qilmasdan o'zgarishlarni oson amalga oshiradi.	Mamlakatdagi milliy yoki markaziy banklar tomonidan qat'iy tartibga solinadi.
Rivojlanish salohiyati	Kengroq bozor ulushiga erishmoqda, yangi tendensiyalar va texnologik yutuqlar tufayli ularning o'sishi davom etmoqda.	Barqaror bozor ulushiga ega, ammo Fintech rivojlanishi bilan ular ham iste'molchilar ehtiyojidagi o'zgarishlarga moslashmoqda.
Xavf omillari	Qonunchilikdagi moslashuvchanlik tufayli Fintech sohasi ko'proq xavfli hisoblanadi.	Qat'iy tartibga solish tufayli nisbatan xavfsizroq, biroq innovatsiya va moslashuvchanlikdan ortda qolishi mumkin.

Keltirilgan jadvaldan bu ikki sektor orqasidagi tafovutni quyidagicha tasniflash mumkin:

1. Biznes yuritish usuli

Fintech – innovatsion, mijozga yo'naltirilgan va murakkab moliyaviy jarayonlarni soddalashtiradi. Yangi texnologiyalar (AI, katta ma'lumotlar, bulutli hisoblash) asosida ishlaydi, bu esa shaxsiylashtirilgan, tezkor va arzonroq xizmatlarni taqdim etadi. Virtual faoliyat yuritgani uchun mijozlarga 24/7 xizmat ko'rsatish imkoniyatiga ega.

An'anaviy banklar – ko'proq jarayonga yo'naltirilgan, eski tizimlar va qat'iy me'yoriy-huquqiy baza sababli yangi xizmatlarni tezda joriy eta olmaydi. Mijozlardan ko'pincha filiallarga borish talab etiladi, bu esa xizmat qulayligini pasaytiradi.

2. Tartibga solish

Fintech – qat'iy yagona regulyator mavjud emas, shuning uchun startaplar tezkor yangiliklar kiritadi. Bu ularga moslashuvchanlik beradi, lekin xavfni ham oshiradi. Ba'zi Fintech kompaniyalari ishonchni oshirish uchun ko'proq tartibga moslashadi.

¹ <https://monei.com/blog/fintech-vs-traditional-banks/> ma'lumotlari asosida tayyorlandi

An'anaviy banklar – milliy yoki markaziy banklar tomonidan qat'iy nazorat qilinadi. Mijoz mablag'larini himoya qilish, shaffoflikni ta'minlash va qonuniy talablarni bajarishga majbur.

3. Rivojlanish salohiyati

Fintech – raqamli transformatsiyaning asosiy drayveri bo'lib, yiliga 25% dan ortiq o'smoqda va 2027-yilga kelib 400 mlrd dollardan oshishi kutilmoqda¹.

An'anaviy banklar – barqaror bozor ulushiga ega, lekin Fintech raqobati sababli mijoz ehtiyojlariga moslashmoqda. Ular mobil to'lovlar, raqamli xavfsizlik va P2P kreditlash kabi Fintech xususiyatlarini qabul qilmoqda.

4. Xavf omillari

Fintech – moslashuvchan tartibga solish tufayli xavfliroq, lekin tezkorlik, arzonlik va innovatsion xizmatlar sababli mijozlar orasida talab yuqori.

An'anaviy banklar – qat'iy qoidalar xavfni kamaytiradi va barqarorlikni ta'minlaydi. Ammo raqobatbardosh bo'lish uchun yangi texnologiyalarni qabul qilishi zarur.

Fintech kompaniyalari va an'anaviy banklar moliyaviy vositachilar sifatida bir xil jarayonda faoliyat yuritsalar-da, ularning rivojlanish dinamikasi turlicha. Banklar yuz yillik tajribaga ega bo'lib, barqarorlik, ishonchlik va huquqiy asosni ta'minlasa, Fintech kompaniyalari operativlik, innovatsion yondashuv va texnologik yechimlari bilan ajralib turadi. Shu sababli, ular o'rtasida nafaqat qarama-qarshilik, balki hamkorlik va integratsiya uchun ham katta imkoniyatlar mavjud. Ikki sektor orasidagi tafovutni o'zaro hamkorlikka aylantirish imkoniyati ham mavjud, ya'ni banklar Fintech kompaniyalaridan innovatsion xizmatlar va raqamli moslashuvchanlikni o'zlashtirishi mumkin. Aksincha, Fintech kompaniyalari esa banklarning yirik depozitlari, mijozlar bazasi va davlat tomonidan tartibga solinadigan ishonchli huquqiy tizimidan foydalana olishlari mumkin. Bu jarayon nafaqat moliyaviy tizim barqarorligini ta'minlaydi, balki mijozlarga yanada qulay va sifatli xizmat ko'rsatish imkonini ham kengaytiradi.

Shuningdek, Fintech va banklarning integratsiyasi:

- moliyaviy tizimda samaradorlikni oshirish;
- innovatsion mahsulotlarni tezroq joriy etish;
- davlat regulyatorlari nazoratida raqamli xavfsizlikni ta'minlash;
- mijozlar ishonchini mustahkamlash imkonini beradi.

Banklar bugungi iste'molchilarning texnologik ehtiyojlarini qondirish va foydalanuvchilar tajribasini yaxshilash uchun Fintech xususiyatlarini o'z xizmatlarida aks ettirmoqdalar. Moliyaviy tizim rivojlanishda davom etar ekan, banklar raqamli tezkorlikka ko'proq ustunlik berishmoqda. Shuning uchun Fintech va bank ishining o'zaro integratsiyasi barqaror iqtisodiy tizimda muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

So'nggi yillarda Fintech kompaniyalari moliya bozoriga kirib kelishi bank sektorida tub o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Ularning innovatsion yondashuvlari

¹ <https://explodingtopics.com/blog/fintech-market>

va operativlik xususiyatlari banklarning an'anaviy barqarorlik va ishonchlilik tamoyillari bilan qarama-qarshilikda namoyon bo'lmoqda, lekin o'zaro ikki tizimning integratsiyalashuv imkoniyatlari yanada kengroq imkoniyatlarni ochib bermoqda. Qarama-qarshiliklar ko'proq regulatsiya, raqamli xavfsizlik va bozorni egallash strategiyalarida namoyon bo'lmoqda. Shuni inobatga olgan holda, hamkorlik modelini qo'llash har ikki tomon uchun ham manfaatli hisoblanadi: banklar texnologik innovatsiyalardan, Fintech esa banklarning yirik depozit bazasi va ishonchli huquqiy muhitidan foydalanadi. O'zaro qarama-qarshilikni bartaraf etgan holda, hamkorlikni rivojlantirish uchun quyidagi takliflar o'rinli bo'lishi mumkin:

1. Integratsion platformalar yaratish – Fintech va banklar o'rtasida qo'shma loyihalar, raqamli to'lov tizimlari va xizmat ko'rsatish platformalarini yo'lga qo'yish.

2. Huquqiy jihatdan moslashuvchanlik – davlat moliyaviy texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash bilan birga xavfsizlik va shaffoflikni ta'minlovchi yangi huquqiy mexanizmlarni ishlab chiqishi zarur.

3. Innovatsion ekotizimni rivojlantirish – banklar Fintech kompaniyalari uchun inkubator va akselerator dasturlarini yaratib, ularning innovatsiyalarini bozorga olib chiqishda ko'maklashishi mumkin.

4. Mijozlar ishonchini mustahkamlash – Fintech va banklarning hamkorlikdagi xizmatlari shaffoflik, xavfsizlik va foydalanish qulayligini birlashtirishi kerak.

5. Uzoq muddatli sheriklik modeli – Fintech va banklar uyg'unligi moliya sektorini raqamli kelajakka olib chiqadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Klus, M. F., Lohwasser, T. S., Holotiuk, F., & Moormann, J. (2019). Strategic alliances between banks and Fintechs for digital innovation: motives to collaborate and types of interaction. *Journal of Entrepreneurial Finance*, 21(1), 1–23.

2. Financial Stability Board, "Financial Stability Implications from Fintech: Supervisory and Regulatory Issues That Merit Authorities' Attention," (2017).

3. Basel Committee on Banking Supervision, "Sound Practices; Implications of Fintech Developments for Banks and Bank Supervisors," (2018).

4. Fuster, Andreas, Paul Goldsmith Pinkham, Tarun Ramadorai, and Walther Ansgar, "Predictably Unequal? The Effects of Machine Learning on Credit Markets," *The Journal of Finance*, 77 (2022), 5-47

5. DeYoung, Robert, "The Performance of Internet-Based Business Models: Evidence from the Banking Industry," *The Journal of Business*, 78 (2005), 893-948.

6. DeYoung, Robert, William W. Lang, and Daniel L. Nolle, "How the Internet Affects Output and Performance at Community Banks," *Journal of Banking & Finance*, 31 (2007), 1033-1060.

7. Dandapani, Krishnan, Edward R. Lawrence, and Jodonnis Rodriguez, "Determinants of Transactional Internet Banking," *Journal of Financial Services Research*, 54 (2018), 243-267

8. <https://monei.com/blog/Fintech-vs-traditional-banks/>

9. <https://explodingtopics.com/blog/Fintech-market>

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir: Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Ingliz tili muharriri: Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Rus tili muharriri: Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Musahhih: Karimova Shirin Zoxid qizi
Sahifalovchi va dizaynerlar: Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, avgust, 8-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. ГОСТ 7.56-2002 "Seriya nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlataro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**